

Чи пробували ви коли-небудь розписати маленьке куряче яйце? Якщо ні – неодмінно попробуйте. Це надзвичайно цікаве і захоплююче заняття, від якого отримаєте справжню насолоду, відчуваючи радість творення, доторкаючись душею до великого, багатого світу мистецтва. З чим можна порівняти почуття, яке охопить вас, коли невелика округла форма завдяки вашим рукам раптом стане твором мистецтва – писанкою? Хіба що з почуттям високого злету душі, що відірвалася на хвилинку від щоденних клопотів, забула про них і опинилася в іншому світі – світі гармонії і краси, в якому кожна смуга, кожна барва стає початком нових мотивів і барв, поступово наповнюючи змістом простий орнамент. Тоді приходить розуміння, що в світі все взаємозв'язане і взаємозалежне. Через мініатюру яйця ви відчуєте свою єдність з природою, Всесвітом, а, можливо, вам відкриється і суть вашого буття на землі. Вона – в творенні добра, пошуку гармонії в житті.

Ми ніколи не дізнаємося, хто вперше розписав яйце, як залишаться невідомими для нас імена тих, хто перший створив вишивку на полотні, виліпив з глини перший глечик чи розписав древню печеру. Одне відомо достовірно – це були люди, які глибоко і тонко відчували навколишній світ, чутливою душею реагували на прекрасне і були його творцями.

В давньому мистецтві живе незнищенність людського духу, і саме тому воно хвилює нас сьогодні. Висока духовність, небуденний талант, природний розум нашого народу, можливо, найбільше розкрились в писанкарстві, марно українські переселенці поставили пам'ятник писанці аж у Канаді. Маленьке яйце ховає в собі велике мистецтво!

Традиція розпису яєць дуже давня, відома багатьом народам світу, але на Україні вона найдовше збереглася, прижилася і розцвіла справжніми самобутніми шедеврами.

Орнамент на писанках – не випадковий. В яйці зароджується і з нього прокльовується життя, з допомогою яєць здавна лікували хворих, повертаючи їм радість буття. Очевидно, саме з цієї причини писанки крізь століття донесли до нас зашифровані в орнаментах символи життя. І саме тому найбільше розписували яйця на Великдень – свято світлого воскресіння, вічного спасіння, перемоги над смертю.

Майже в кожній хаті на нашій Волині фарбували на це свято більш як півсотні яєць. Одноколірні яйця називались крашанками, багатоколірні – писанками. За давньою традицією писанки розписували з допомогою воску.

Інструменти для розпису називались „ключками” або „кісточками”. На початку століття на Рівненщині вони виготовлялись таким чином: маленьку паличку, найчастіше – березову, з одного кінця розщеплювали, в отвір перпендикулярно вставляли і прикріплювали з допомогою ниток тоненьку голку з намотаною на неї прямокутною смужечкою фольги. Коли інструмент був готовий – голку з нього виймали, а шматочок фольги перетворювався в трубочку-писачок. Саме з допомогою нього і розписували яйце. Але для цього і віск, і трубочку обов'язково підігрівали, ставлячи посудину з воском на гарячий припічок.

Коли розтоплений віск заповнював писачок, тоді, не гаючи часу, одразу наносили орнамент на поверхню яйця. Іноді для швидкості користувалися двома ключками одразу: коли віск холонув в одній, її опускали в розчин, а брали іншу, наповнену розігрітою рідиною.

Починали розписувати яйце від товщої частини до тоншої рухом від себе, тримаючи його пальцями лівої руки і повертаючи в потрібному напрямку за писачком, який знаходився в правій руці.

Відповідно до задуманого малюнка поверхню яйця ділили поздовжніми і поперечними смугами, а якщо було потрібно – ускладнювали додатковими елементами. Так творився своєрідний каркас, на якому вмiла рука будувала орнамент.

Техніка різнокольорового розпису вимагала великої терплячості. Спочатку, після нанесення воском головної схеми орнаменту (яка після фарбування мала залишитись білою), опускали яйце в жовту фарбу. Через деякий час (найчастіше годину) його виймали і, коли висихало, замальовували воском ті місця, що мали лишитися жовтими, та клали яйце в зелений розчин. Після цього знову закривали воском зелене тло і фарбували в червоне, а тоді, якщо виникала необхідність, – в чорне. Гідна подиву і захоплення ця сумлінна робота, що, як правило, нічим не винагороджувалася! Та і

яка винагорода може зрівнятися з високою піднесенням душі, радістю творення, відчуттям своєї причетності до таємниць мистецтва?

Після закінчення фарбування яйця висушували і клали до миски, яку ставили на припічок або засовували до теплої печі. Там їх ледь-ледь запікали. Саме запікали, а не варили. А коли віск танув, яйця виймалися, протиралися мокрою ганчіркою і змащувалися для закріплення фарби салом.

Фарби для розпису яєць часто виготовляли в домашніх умовах. Наприклад, жовта добувалася таким чином: з яблуні-кислички стругали кору, варили її з години, тоді рідину проціджували. Коли вона холола – клали туди яйця.

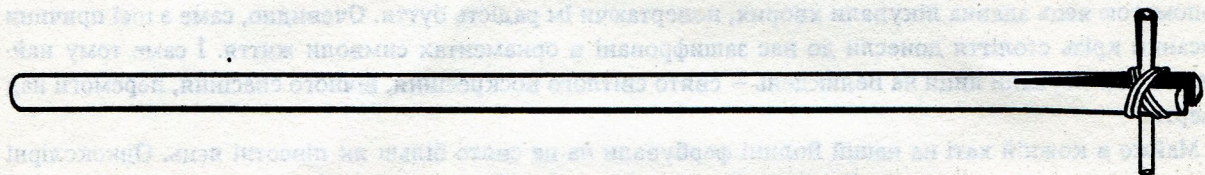
Природні рослинні барвники використовувались і для виготовлення інших фарб. Так, цеглясту отримували з лушпиння цибулі; зелену – з молодого зеленого жита, барвінку; чорну – з сажі, бузини; коричневу – з кори дуба, вільшини.

Тепер, після короткого ознайомлення з самобутнім мистецтвом писанки, попробуйте самі її створити. Хай допоможе вам в цьому наше видання.

В першому випуску ми знайомимо вас з волинськими орнаментами писанок, які зібрав відомий художник ХІХ ст. Е. М. Маковський, два інші будуть присвячені писанкам з Рівненщини, частини волинської землі.

А. УКРАЇНЕЦЬ,

старший науковий співробітник Рівненського краєзнавчого музею.

ПИСАЧОК

СХЕМИ-СІТКИ ПИСАНКОВИХ КОМПОЗИЦІЙ

1. Поділ поверхні писанки вздовж навіпл.
(Орнаментальні мотиви розташовано у центрі кожної з двох частин. Поділ може бути уявним, утворюватися меридіонально-кільцевою лінією або орнаментовним паском);
2. Поздовжній поділ „меридіанами” на сегменти;
3. Поділ впоперек навіпл. (Орнаментальне оформлення звичайно розвивається від „бігунів” до „екватора”);
4. Поділ на поперечно-„широтні” паси однакової чи різної ширини з самостійним оформленням „бігунів”.
5. Одночасний поділ „меридіанами” та „широтами”. (Варіанти: чотири „меридіани” та „екватор”; один меридіональний пас-кільце та один екваторіальний пас);
6. Поділ на чотири сферичні чотирикутники, центри яких розташовані за шаховим порядком;
7. 7А. Діагональний поділ писанки з діагональним напрямком орнаментів. (При цьому писанка в меридіональному напрямку охоплюється одним кільцем, а друге кладеться не під прямим кутом до першого, а скісно);
8. Поділ поверхні писанки на 24 та 48 „клинчиків” (що, до речі, є найскладнішим завданням в галузі рішень народної сферичної геометрії. Крім двох „бігунів” на протилежних пунктах „екваторіальної” лінії між обома парами „бігунів” накреслюють по вісім „меридіанів”. У пунктах, де перетинаються обидва „екватори”, утворюються два нових „бігуни”, які з’єднуються додатково чотирма „меридіанами” і таким чином поверхня писанки поділяється на 24 „клинчики”. Якщо на „екваторіальній” лінії утворити вісім „бігунів” – маємо композицію, відому під назвою „48 клинчиків”).

ВОЛИНЬСЬКА ПИСАНКА

Підготовлено малим підприємством „Садиба Валецьких”

Художник О. Лаворик.

Тираж 20000. Зам. 4724. Ціна договірна.

© Рівненський центр „Середовище”. Рівненська обласна друкарня.

